

Kort sammanfattning

Den längre sammanfattningen och fullständiga rapporten, se www.sbu.se/315.

Slutsatser

- ▶ Läkemedel mot vanliga och långvariga smärttillstånd hos äldre personer har en mycket liten effekt på gruppnivå jämfört med placebo. NSAID och opioider kan dessutom orsaka ovanliga men allvarliga biverkningar.
- ▶ I studier med kvalitativ metodik har äldre personer med smärta upplevt att de blir förbisedda i mötet med vården på grund av att de är gamla. De har känt att de blir förringade och inte tagna på allvar.
- ▶ I studier med kvalitativ metodik har såväl personal inom vård och omsorg som äldre personer med smärta upplevt att vårdpersonal har bristande kunskaper om smärta och smärtbehandling. Äldre personer har också upplevt att det finns brister i kommunikationen med vårdpersonalen.
- ▶ Det behövs välgjorda studier av smärtlindrande läkemedel hos äldre personer som är multisjuka.

Bakgrund

Flera vanliga läkemedel mot smärta kan vara olämpliga att använda för behandling av äldre personer (65 år och äldre) på grund av en ökad risk för biverkningar, som i vissa fall kan vara allvarliga. Dessutom har flera problem och brister identifierats inom vården av smärta hos äldre personer.

Syfte

- Utvärdera effekt och risk för biverkningar med vanligt använda läkemedel vid behandling av vanliga och långvariga smärttillstånd hos äldre personer.

- Utvärdera risk för ovanliga men potentiellt allvarliga biverkningar av dessa läkemedel.
- Utvärdera upplevelser vid vård av smärta hos äldre personer, både hos patienter och vårdpersonal.
- Belysa områdets hälsoekonomiska och etiska aspekter samt genomföra en praxisundersökning över läkemedelsförskrivningen på området.

Metod

I enlighet med SBU:s metodik genomfördes systematiska litteraturöversikter och en praxisundersökning. Dessutom belystes områdets hälsoekonomiska och etiska aspekter.

Resultat

Studier med kvantitativ metodik

Läkemedelsbehandling vid de utvärderade smärttillstånden har en mycket liten effekt på gruppnivå jämfört med placebo. Riskökningen för vanligt förekommande biverkningar med dessa läkemedel är i de flesta fall måttlig eller stor. Det finns även en ökad risk hos äldre personer för ovanliga men potentiellt allvarliga biverkningar av NSAID-preparat respektive opioider.

Studier med kvalitativ metodik

Äldre personer med smärta kände sig inte sedda i vårdmötet. De kände sig förbisedda på grund av sin ålder, att de blev förringade och inte tagna på allvar. Upplevelsen av kunskapsbrist om smärta hos vårdpersonalen ledde till frustration hos de äldre personerna. De upplevde också en bristande kommunikation från vårdpersonalens sida och att informationen som de fick om deras sjukdom var otillräcklig.

Vårdpersonalen upplevde att de hade otillräckliga kunskaper om smärta samt att resurserna för att vårda äldre personer med smärta var bristfälliga. De ansåg också att såväl de själva och de äldre personerna trivialiserade smärta; denna sågs som en del av ett normalt åldrande. Vårdpersonalen ansåg också att andra behandlingar än läkemedel kunde ha ett värde för äldre personer med smärta.

Hälsoekonomiska aspekter

Ovanliga men allvarliga biverkningar av NSAID-preparat och opioider hos äldre personer kan, förutom lidandet de utsätts för, resultera i betydande vårdkostnader, bland annat i form av kostnader för sjukhusvård.

Etiska aspekter

Att ge patienter ett sämre bemötande på grund av att de är gamla går tydligt emot Hälso- och sjukvårdslagen samt människovärdesprincipen i den etiska plattformen.

Praxisundersökning

En stor andel av äldre personer med de utvärderade smärttillstånden erbjuds idag behandling med

de smärtlindrande läkemedel som ingår i denna utvärdering.

Diskussion

De mycket små effekterna som presenteras i denna utvärdering avser genomsnittlig effekt på gruppnivå. På individnivå kan läkemedelsbehandling mot långvarig smärta däremot vara värdefull. De små effekterna och de befintliga riskerna för biverkningar belyser dock vikten av en noggrann, löpande och individuellt utformad uppföljning med syfte att ta ställning till om behandlingen behöver bytas, justeras eller avslutas.

Äldre personer med smärta kände sig förbisedda i mötet med vården på grund av sin ålder, att de blev förringade och inte tagna på allvar. Det förefaller därför vara motiverat att undersöka och problematisera vårdpersonalens inställning och attityder till smärta hos äldre personer. Det är också viktigt att vården för äldre personer utformas i samråd med patienten baserat på dennes behov och resurser.

Äldre personer med smärta och vårdpersonal uppfattade att det saknas kunskap, tid och resurser för att behandla smärta hos äldre på ett adekvat sätt. Detta motiverar att undersöka kunskapsläget hos vårdpersonal med avseende på detta och ta ställning till om denna kunskap behöver förbättras.

Kunskapsluckor

Det saknas randomiserade studier som utvärderar effekt och biverkningar av smärtlindrande läkemedel hos de äldsta samt hos multisyuka patienter.

Denna rapport ingår i serien SBU Utvärderar (ISSN 1400-1403). Rapportserien baseras på systematiska litteraturomgångar av forskningsartiklar. Rapporten har utarbetats av en grupp sakkunniga inom ämnesområdet. De sakkunniga har bland annat preciserat frågeställningen, bedömt forskningens kvalitet och diskuterat de

sammanvägda resultat som framkommit. Frågeställningen belyses ur ett etiskt och hälsoekonomiskt perspektiv och rapporten omfattar även en evidensgradering som visar hur starkt det samlade vetenskapliga underlaget är. Rapporten har granskats såväl internt inom SBU som av externa granskare inom området.

Projektgrupp

Sakkunniga

Annica Kihlgren, Carl-Olav Stiller, Christer Norman, Dagmar Westerling, Sten Landahl, Siv Söderberg

Sakkunnig Praxisundersökning

Gunnar Ljunggren

SBU

Jonatan Alvan (projektledare), Sigurd Vitols, Agneta Pettersson, Sara Fundell, Maja Kärrman Fredriksson, Ann Kristine Jonsson, Anna Ringborg, Johanna Wiss

Externa granskare

Anna-Karin Edberg, Ellen Vinge, Johan Fastbom

Rapport nr 315 (2020) • registrator@sbu.se

Rapporten kan laddas ner från www.sbu.se/315

Grafisk produktion: Anna Edling, SBU